

11.8.2017

Työ- ja elinkeinoministeriön kirjaamo (kirjaamo@tem.fi)
Mikko Huuskonen (mikko.huuskonen@tem.fi)

Asia: Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi Innovaatiokeskus Business Finlandista ja Business Finland -nimisestä osakeyhtiöstä (TEM/1334/03.01.01/2017)

Aalto-yliopiston lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi Innovaatiokeskus Business Finlandista ja Business Finland -nimisestä osakeyhtiöstä

Yleistä: Kannatettavat tavoitteet

Aalto-yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua tässä yliopistolle ja koko Suomelle tärkeässä asiassa. Kiitämme myös joustavuudesta lausuntoajan pidentämisessä neljällä päivällä tiukasta valmisteluajataulusta huolimatta; lausunnon kokoaminen juhannuksen ja elokuun alun välisenä aikana on yliopistoille erityisen haasteellista, kun myös asiantuntijoiden lomat pyritään synkronoimaan heinäkuussa lomailevien – ja tutkivien – tutkijoiden ja opettajien poissaolon kanssa.

Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan Tekesin ja Finpron toimintojen yhdistämisellä tavoiteltavan paitsi hallinnollista tehokkuutta, myös innovaatiokentän pirstaleisuuden vähentämistä, innovaatiojärjestelmän kansainvälistämistä sekä suomalaisen innovaatiojärjestelmän toimijoille tarjottavien palvelujen sujuvoittamista ja parantamista. **Aalto-yliopisto pitää näitä tavoitteita tärkeinä ja kannatettavina. Aalto-yliopisto katsoo, että Tekesin ja Finpron yhdistämisen voi odottaa edesauttavan näiden tavoitteiden saavuttamista merkittävällä tavalla.**

Esitysluonnoksessa korostettu aikomus hyödyntää nopeasti etenevän digitalisaation mahdollisuuksia Business Finlandin toiminnan ja palvelutarjonnan sujuvoittamisessa ja tehostamisessa on myös tärkeä periaate uutta toimintamallia ja organisaatiota rakennettaessa.

Esitysluonnoksen painotus: liiketoiminnan kansainvälistymisen ja tutkimuksen, ei ainoastaan tutkimuksen tulosten hyödyntämisen, tuki

Esitysluonnoksessa todetaan, että esityksessä säädettäisiin Innovaatorahoituskus Tekesin nimen muuttamisesta Innovaatorahoituskus Business Finlandiksi (Rahoituskus), Finpro Oy:n nimen muuttamisesta Business

Finland Oy:ksi (Yhtiö) ja näiden toimintojen uudelleenjärjestämisestä, tehtävistä sekä Rahoituskeskuksen ja Yhtiön suhteesta.

Esitysluonnoksen havainto, että ”sekä innovaatiotoiminnan edistämisen että kansainvälistymisen resurssit Suomessa ovat kilpailijamaita huomattavasti heikommät”, on keskeinen. Erityisesti yritysten ja liike-elämän kansainvälistymisen tuki on tärkeä osa-alue, joka tällä hetkellä on Suomessa huomattavan matalalla tasolla verrokkimaihin verrattuna. **Rakenneuudistuksen avulla vauhditettu tuki- ja palvelujärjestelmän toiminnan sujuvoittaminen, tehostaminen ja asiakaslähtöisyyden korostaminen ovat kannatettavia tavoitteita. Myös resurssien tasoon on kiinnitettävä huomiota.**

Samalla on kuitenkin tärkeää korostaa, että menestyvän ja kilpailukykyisen innovaatiojärjestelmän on perustuttava ensiluokkaiselle ja kansainväliselle t&k-toiminnalle. Tutkimustoiminnan edellytysten ja yhteistyön tuen täytyy olla keskeisessä roolissa Business Finlandin toiminnassa. **Uuden organisaation ei tule keskittyä pelkästään kaupallistamisraja-pintaan, vaan innovaatioiden perustana olevien tki-ekosysteemien tulee kokonaisuudessaan olla toiminnan keskiössä.**

Nykyisen Finpron toimintojen uudelleenjärjestelystä esitysluonnos antaa perustellun ja kannatettavan kuvan. Esitys uhkaa kuitenkin korostaa ehkä liiankin yksipuolisesti tukiverkoston rakentumista eritoten Business Finlandin työntekijöiden sekä muiden valtionhallinnon asiantuntijoiden varaan. **Tukiverkostoon tulisi lähtökohtaisesti kytkeä mukaan kansainvälisesti jo menestyneiden yritysten osaamispääomaa:** yritysten kansainvälistymistä koskevaa tietoa ja osaamista on valtavasti jo menestyneissä yrityksissä.

Esitysluonnos perusteluineen painottaa varsin huomattavasti nykyisen Finpron toimintojen uudelleenjärjestelyä. Samaan aikaan nykyisen Tekesin toimintojen ja tehtävien uudelleenjärjestely jää luonnoksessa suhteellisen vähäiselle huomiolle.

Suomalaisen innovaatiojärjestelmän, ja lopulta koko Suomen taloudellisen kilpailukykyyn ja yhteiskunnallisen hyvinvoinnin, kannalta on tärkeää, että **nykyisen Tekesin toimintoja** erityisesti yliopistojen ja yritysten yhteisten, myös tieteellisesti kunnianhimoisten tutkimushankkeiden ja muun pitkäjänteisen yhteistyön mahdollistajana ja tukijana **on syytä jatkaa ja jopa voimakkaasti vahvistaa** uudessa Business Finland -kokoonpanossa. **Maaailmanluokan tutkimus ja siihen perustuva innovaatiotoiminta ovat edellytys kansainvälisesti kilpailukykyisten yritysten syntymiseksi ja kasvamiseksi.**

Esitysluonnoksen perusteluissa todetaan, että (nykymuotoisella) ”Tekesillä on kansainvälisestikin arvioituna vahva rooli tutkimus- ja innovaatiotoiminnan sekä yritysten ja elinkeinoelämän välisen yhteistyön edistämisessä.” Tämä Tekesin kansainvälisessäkin vertailussa erinomaisesti edistämä erityispiirre, tutkimus- ja innovaatiotoiminnan yhteistyö yritysten ja elinkeinoelämän kanssa, on monessa kansainvälisessä arvioissa todettu suomalais-

sen tki-järjestelmän, ja sitä kautta koko kansantalouden, erityiseksi voimavaraksi.

On huomattava, että kyseessä on nimenomaan yhteistyö tutkimuksessa – tutkimusaiheiden ja -kysymysten valinnassa, myös tieteellisesti motivoituudessa tutkimustyössä sekä pitkäjänteisessä osaamisen kehittämisessä ja jakamisessa – eikä vain tutkimustulosten sujuvassa hyödyntämisessä ja kaupallistamisessa. Suomalainen vahvuus ja kansainvälinen kilpailuvaltti on (yliopistollisen) tutkimus- ja innovaatiotoiminnan syvä ja pitkäjänteinen integraatio yritysten ja elinkeinoelämän toimintojen kanssa; yritys- ja tutkimusmaailman rajat ylittävä ja rikkova yhdessä luominen, ei pelkkä sujuva tiedon- ja teknologiansiirto toisiaan leikkaamattomien sektorien välillä. Tämän kansainvälisestäkin esimerkilliseksi todetun yhteistyön mahdollistajana Tekes on ollut korvaamaton rahoittamalla tieteellisesti korkeatasoista, yritysten ja yliopistojen yhteistyönä toteutettua tutkimustoimintaa ja muita pitkäjänteisiä yhteistyömuotoja. Tätä toimintaa on syytä jatkaa ja voimistaa jatkossa.

OECD:n tuore arvio Suomen innovaatiopolitiikasta nostaa Suomen innovaatiojärjestelmän keskeiseksi haasteeksi soveltavan tutkimuksen rahoitustilanteen heikkenemisen. Tieteellisiä ja yritystaloudellisia intressejä yhdistävä, radikaaleihin/disruptiivisiin innovaatioihin tähtäävä tutkimustoiminta uhkaa jäädä väliinputoajan rooliin suomalaisessa tutkimusrahoituksessa toisaalta teoreettisen perustutkimuksen ja toisaalta kehitys- ja kaupallistamistoimien välissä. Tämä luo huomattavan riskin Suomen innovaatiokapasiteetille sekä teollisuuden ja liike-elämän uusiutumisen ja kilpailukykyille. OECD:n analyysi peräänkuuluttaakin Suomelta selkeämpää panostusta yliopistojen ja yritysten yhteistyöhön soveltavassa, uutta luovassa, tieteellisiin ja yritystaloudellisiin intresseihin perustuvassa tutkimuksessa. Tämä aspekti ei saa jäädä sivuraiteelle uudessa Business Finlandissa.

Innovaatiojärjestelmän keskeinen haaste on innovaatiokapasiteetin uusintamisessa ja kehittämisessä. Haasteen ratkaisu edellyttää yliopistojen sekä yritysten ja elinkeinoelämän pitkäjänteistä yhteistyötä, yhteistyöalustoja, jaettuja kehitysympäristöjä ja yhteishankkeita. Tekesin rooli tässä on ollut keskeinen, ja Business Finlandin tulee tätä arvokasta työtä jatkaa ja voimistaa.

Innovaatiojärjestelmän kansainvälistäminen: myös innovaatiojärjestelmän tutkimuksellinen pohja kaipaa kansainvälistämistä

Innovaatiojärjestelmän kansainvälistäminen on tärkeä ja kannatettava tavoite. Luonnoksen perusteluissa tämä kuitenkin ymmärretään lähes yksinomaan vienninedistämisverkostojen vahvistamistarpeen kautta. Tämä on tärkeä tavoite, mutta innovaatiojärjestelmän kansainvälistämisen (ja kansainvälisen kilpailukyvyn) kannalta vähintään yhtä tärkeää on sen varmistaminen, että yritykset ja elinkeinoelämä ovat saumattomasti linkittyneet kansainvälisen tiedeyhteisön tutkimus- ja innovaatiotoiminnan terävimpään kärkeen. Tämä taas edellyttää vahvaa panostusta rahoitusmuotoihin,

jossa tuetaan yliopistojen ja yritysten yhteisiä, tieteellisesti ensiluokkaisia ja kansainvälisesti huomattavia tutkimushankkeita ja muuta pitkäjänteistä yhteistyötä.

Keskeistä on nimenomaan se, että **yritysten innovaatiokapasiteettia tuetaan vahvistamalla sidettä kansainvälisen tiedeyhteisön eturintamaan: on rakennettava yliopisto-yritys-yhteistyömuotoja, joissa yliopistokumppani pystyy verkottamaan yritystoimijat kansainvälisen tiede- ja tutkimusyhteisön terävimmän kärjen kanssa.** Yliopistojen huippututkimuksen kansainvälistäminen on keskeinen osa innovaatiojärjestelmän kansainvälistämistä ja tehostamista.

Tärkeä osa tätä kansainvälistä verkottamista on ollut Finpron alaan kuulunut, isoihin kansainvälisiin tutkimusinfrastruktuureihin, kuten CERN, ESA, ESO, ITER, ESRF ym., liittyvien teollisuustilausten ja t&k-toiminnan verkottaminen suomalaisiin toimijoihin. Tämä on antanut yrityksille mahdollisuuden työskennellä äärimmäisen kunnianhimoisissa hankkeissa, jotka ovat poikineet uusia teknologioita ja referenssejä kansainvälisille markkinoille. Tämän toiminnan jatkaminen ja tehostaminen on tärkeää myös Business Finlandin puitteissa.

OECD:n tuoreen Suomen innovaatiopolitiikan arviointiraportin mukaan Suomen innovaatiojärjestelmän kansainvälistämisen keskeisimpiä haasteita on se, että suomalainen tutkimuskenttä on liian fragmentoitunut kyetäkseen muodostamaan kansainvälisesti houkuttelevia (lahjakkuuksia, ideoita, investointeja ja yhteistyökumppaneita houkuttelevia) tki-ekosysteemejä. Tämä taas johtaa suoraan suomalaisen innovaatiokapasiteetin, ja sitä kautta talouden, kansainvälisen kilpailukyvyn heikkenemiseen. Tämäkin näkökulma korostaa soveltavan tutkimuksen tuen sekä yliopistojen, yritysten ja elinkeinoelämän pitkäjänteisen yhteistyön tukemisen tärkeyttä nimenomaan tieteellisesti merkittävien hankkeiden kautta. **Erityisen tärkeää on riittävän suurien ja monitieteisten, siis kansainvälisesti huomattavien ja vetovoimaisten, tutkimus-, innovaatio- ja yrittäjyysekosysteemien muodostaminen. Tämä Tekesin perinteinen kenttä tulee olla hyvin edustettuna ja resursoituna Business Finlandissa.**

Yllä mainittua, hieman yksipuolista painotusta esitysluonnoksen perusteluissa korostaa sekin, että perusteluihin sisältyvä kansainvälinen vertailu vaikuttaa perustuvan yksinomaan aiempaan, Team Finlandin toimintaa arvioivaan selvitykseen. Tällöin on ymmärrettävää, että vertailu keskittyy viennin ja ulkomaisten investointien edistämismekanismien vertailuun. Esitetyn lakiluonnoksen pohjaksi tällainen vertailu on kuitenkin ilmeisen puutteellinen, koska se ei sisällä kovinkaan syvällistä Tekesin (ja tulevan Rahoituskeskuksen) toimintojen kansainvälistä benchmarkia. Nämä toiminnot ovat kuitenkin aivan keskeisiä vienti- ja investointiponnistelujen menestystekijöitä.

Mahdollinen kansainvälinen vertailukohta tässä voisi olla esimerkiksi Singapore, joka on saavuttanut varsin merkittäviä tuloksia innovaatiojärjestel-

mänsä tehostamisessa panostamalla erityisesti yliopistojensa kansainvälistämiseen ja kansainväliseen verkottamiseen maailman johtavien toimijoiden kanssa. Singaporen panostus kansainväliseen yhteistyöhön on nostanut tutkimuksen tasoa ja vaikuttavuutta ja sitä kautta innovaatiokapasiteettia Singaporessa merkittävästi.

Avainasemassa tässä on tieteellisesti ensiluokkaisen, kansainvälisesti uraauurtavan tutkimustyön ja yritysten välisen rajapinnan rikkominen yhteisten tutkimusprojektien ja strategisen yhteistyön avulla, sekä viime kädessä kansainvälisesti merkittävien ja kansainvälisesti verkottuneiden tieteosysteemien rakentaminen. Tämän toiminnan edistämisen tulisi olla Rahoituskeskuksen avaintoimintaa.

Kommentti lakitekstiluoennokseen

Esitysluonnoksessa hahmotellaan Rahoituskeskuksen tehtäviksi säädettyäksi laissa seuraavaa:

3 § Rahoituskeskuksen tehtävät

Rahoituskeskus edistää rahoitus-, asiantuntija- ja verkstopalveluillaan

- 1) innovaatioita, uutta teknologiaa sekä liiketoimintaa;
- 2) tuloksellisia innovaatio- ja kokeilu ympäristöjä sekä innovaatiokyvykkyyttä;
- 3) tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan tulosten laaja-alaista hyödyntämistä elinkeinotoiminnassa, työelämässä ja muualla yhteiskunnassa;
- 4) suomalaisten yritysten ja tutkimuksen kansainvälistymistä ja viennin kasvua sekä yritysten kansainväliseen kauppaan liittyvää osaamista;
- 5) ulkomaisten investointien ja pääomasijoitusten kohdistamista Suomeen;
- 6) ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun kasvua ja kehittämistä; sekä
- 7) aikaisen vaiheen pääomasijoitusmarkkinan kehittymistä.

Tekesiä koskevassa laissa (717/2018) Tekesin tehtäväksi säädetään ensisijaisesti ”edistää asiantuntemuksellaan ja rahoitustoiminnallaan teknologian ja innovaatioiden kehittämistä” (ja vasta toissijaisesti kehitystyön tulosten hyödyntämistä). Yllä sanotun perusteella vaikuttaisi siltä, että **uuden teknologian ja innovaatioiden kehittämisen edistämisen tulisi kuulua edelleen Rahoituskeskuksen keskeisimpiin tehtäviin.** (Lausuntopyynnön liitteenä olevassa esitysluonnoksessa on kaksi erilaista versiota ko. pykälästä 3: ylle lainattu muotoilu lakiehdotuksesta (liitteen s. 31), jossa kehittämistä ei mainita, ja erilainen muotoilu lakiehdotuksen perusteluissa (liitteen s. 22), jossa kehittäminen on mukana. Aalto-yliopisto katsoo, että dokumentti tulisi yhdenmukaistaa siten, että teknologian, innovaatioiden ja uuden liiketoiminnan *kehittämisen* edistäminen mainitaan molemmissa muotoiluissa Rahoituskeskuksen ensimmäisenä tehtävänä.)

OECD:n analyysin mukaisesti Suomen innovaatiojärjestelmä kaipaa panostusta soveltavaan tutkimukseen ja yliopistojen ja yritysmaailman kunnianhimoiseen yhteistyöhön, joka tähtää radikaaleihin innovaatioihin ja yleisesti innovaatiokapasiteetin lisäämiseen. Tämän tarpeen tulisi näkyä tehtävät säätävässä lakitekstissä. Esitysluonnoksen ensimmäinen tehtävä jättää innovaatioiden ja uuden teknologian tukemisen tavan kovin avoimeksi, ja tki-toimintojen suhteen tehtävää tarkentava kolmas tehtävä puhuu vain tki-toiminnan tulosten hyödyntämisen edistämisestä. Uuden teknologian ja innovaatioiden kehittämisen sekä yleisemmin soveltavan tutkimuksen edistäminen ja kansainvälisesti merkittävien tki-ekosysteemien rakentaminen uhkaavat jäädä esityksessä implisiittiseen rooliin, vaikka todettu tarve olisi juuri tämän roolin eksplisiittinen korostaminen. Tämä eksplisiittisyys antaisi myös sisältöä esitysluonnoksen toisessa tehtävässä mainitulle, sinänsä kannatettavalle tehtävälle "innovaatiokyvyyden" edistämisestä.

Rahoituskeskuksen tulee edistää myös yhteiskunnallisesti vaikuttavaa tutkimustoimintaa, joka perustuu yliopistojen ja yritysmaailman pitkäjänteiseen ja perustavanlaatuiseen yhteistyöhön, ja joka tähtää uusien teknologisten innovaatioiden luomiseen ja lopulta teollisuuden ja elinkeinoelämän uudistamiseen. Pelkkä tutkimustulosten hyödyntämisen tuki ei riitä. Tämän painotuksen, joka on ollut Tekesin ydinaluetta, tulisi näkyä esityksessä ja sen perusteluissa voimakkaammin.

Ilkka Niemelä
Rehtori
Aalto-yliopisto